

NOI PERIEGHEZE ARHEOLOGICE PE TERITORIUL JUDEȚELOR HARGHITA ȘI COVASNA EFECTUATE ÎN ANII 1997-2001

În urma periegezilor arheologice efectuate pe teritoriul județelor Harghita și Covasna au fost descoperite și localizate pe teren mai multe așezări noi și au fost recoltate noi materiale ceramice din așezările descoperite mai demult. O parte din aceste așezări au fost depistate în cadrul cercetărilor sistematice ale Muzeului Carpaților Răsăriteni, și anume cele din satele Bodoc, Olteni, Coșeni, Șoimeni, etc. În afară de acestea, credem că este binevenită publicarea unor materiale din cercetările de teren din anii trecuți din depresiunea Ciucului (1997-1999).

1) Bodoc (comună):

a) „Depozitele fabricii de cărămidă”

La marginea estică a satului, la cca. 20 m nord de depozitele fabricii de cărămidă, au fost găsite în arătură, două suprafețe de formă rotundă de culoare neagră (una se recunoaște numai parțial din cauza fâneții), din care s-au recoltat fragmente ceramice din epoca bronzului (probabil cultura Wietenberg), printre care un singur fragment de buză de vas cu pasta bine arsă, de culoare cărămizie, cu mult nisip cu bobul mare. Materialul se află la MCR, nr. de inv. 6461.

b) „Cimitirul romano-catolic”

În acest punct, situat pe partea estică a satului, pe o terasă înaltă, deasupra vechiului cimitir romano-catolic (punctul nr. 51 și 52 din RepArhCv, p. 46), la cca. 500 m de biserica reformată din localitate, lângă stâlpii de electricitate, în arătură s-au găsit mai multe fragmente ceramice neolitice (cultura Ariușd-Cucuteni) și fragmente de chirpici, pe o suprafață de cca. 10 mp, care indică existența unei singure locuințe. Materialul se află la MCR, nr. de inv. 6266.

c) „Cariera de lut”

În cariera veche de lut, la intrarea în Bodoc, între DN 12 și calea ferată, din arătură au fost culese fragmente ceramice din epoca bronzului, prima vârstă a fierului și un fragment din secolul IV d.Chr., din pastă bună, ars bine, ornamentat cu linii incizate în val. Se află la MCR, nr. de inv. 6266.

2) Coșeni (aparține de mun. Sf. Gheorghe)

„Cariera de nisip”

Între Chilieni și Coșeni, pe malul stâng al Oltului, pe o terasă ridicată se află o carieră de mari dimensiuni, care se întinde paralel cu drumul național 12, pe o lungime de cca. 1 km. În malul carierei au fost observate urmele unor gropi și locuințe. Din aceste gropi și din arătura aflată deasupra carierei, au fost adunate mai multe fragmente ceramice din diferite epoci, și anume: epoca fierului (Hallstatt și Laténe), epoca migrațiilor și evul mediu, cât și fragmente de chirpici și o cantitate mare de oase de animale. Locul este identic cu punctul nr. 481 din Chilieni, cf. Rep.Arh.Cv., pag. 126.

3) Mădărași (comuna Dănești):

La capătul nordic al satului, spre comuna Dănești, pe partea dreaptă a DN 12, la cca. 500 m, pe o fâșie lungă de 200 m și lată de 25-30 m s-au găsit mai multe fragmente de zgură de fier și câteva fragmente ceramice dacice, atipice. Prezența frecventă a zgurii de fier indică faptul că aici a funcționat un centru de prelucrare a minereului de fier, fenomen destul de frecvent, de altfel, în depresiunea Ciucului².

4) Șoimeni (comuna Păuleni).

„Valea Remetea” (Remete völgy)

În valea Remetea, care se afla la cca. 200-250 m est de localitatea Șoimeni, la sud de Dâmbul Cetății³, de-a lungul pâraului cu același nume și a drumului forestier, a fost găsită o așezare din care s-a recoltat material aparținând epocii bronzului, Hallstatt și Laténe. Acest loc a oferit condiții favorabile pentru statornicirea omului din cele mai vechi timpuri: gura largă a văii Remetea oferă o protecție naturală contra anotimpurilor nefavorabile, câmpurile din apropiere sunt bune pentru agricultură, iar prezența pâraului Remetea oferă condițiile necesare pentru traiul de zi cu zi (sursa de apă, alimente, etc).

Așezarea se întinde pe o suprafață de cca. 200-250 m în lungime și de cca. 50 m în lățime. Se poate observa prezența frecventă a ceramicii din epoca bronzului în partea de jos a văii, sub Dâmbul Cetății, iar în partea de sus predomină ceramica din epoca dacică. Materialul ceramic din epoca bronzului constă din frag-

mente ceramice ornamentate în stil Bessenstrich, brâu alveolat și linii incizate. O bună parte a materialului aparține epocilor Hallstatt și dacice: fragmente de buze și fund, fructiere, oală cu buza trasă spre interior, ornamentată cu linii lustruite; lucrute cu mâna și la roată, ornamentate în stilul caracteristic culturii dacilor (brâu alveolat, linii lustruite), fragment de fusaiolă, etc. (Pl. II/1-6). Se remarcă prezența masivă a bucăților de zgură de fier, ceea ce denotă prezența unor ateliere de reducere a minereului de fier.

5) Sâncrăieni (comună)

„Grădina conacului Borș”

Proprietarii acestui conac ne-au atras atenția asupra faptului că frecvent, cu ocazia lucrărilor agricole, găsesc ceramică asemănătoare cu cea de la „Ecken-Tiva” (fosta fabrică de cărămidă)⁴. Conacul Borș se află la cca. 100 m NV de punctul „Ecken-Tiva”, pe partea stângă a pârâului Nagyos. În arătura din grădină, aflată pe o terasă, s-au găsit câteva fragmente ceramice aparținând culturii dacice, fragmente de chirpici, ceramică medievală și modernă și un fragment de cahă.

6) Șumuleu (cartier al municipiului M-Ciuc)

a) „Fodor-kert”

Așezarea aparține mai multor epoci⁵, remarcăm aici doar ceramica aparținând sec. IV d.Chr. și epocii medievale (Pl. I/6; IV/1-5; V/8).

b) „Cetatea de sare”⁶

După mai multe periegeze, s-a reușit identificarea pe teren a valurilor și șanțurilor cetății. Muntele Șumuleu Mare, aflat la nord-est de orașul Miercurea Ciuc, domină întreaga depresiune a Ciucului, aflându-se la confluența Ciucului de Jos cu Ciucul de Sus, păzind astfel intrările în depresiune din toate părțile.

Cetatea nu a fost cercetată prin săpături arheologice sistematice până în prezent, de aceea nu putem preciza cărei epoci îi aparține. Mai mulți cercetători o descriu, și anume: Losteiner, Orbán Balázs⁷, Könyöki-Nagy⁸, Marțian⁹, Vitos Mózes¹⁰, Roska Márton¹¹, Ferenczi Sándor¹² și Géza Vámszer¹³. În 1853, Benkő Károly amintește pe scurt cetatea, despre care scrie că: „Printre copacii de fag aflați pe muntele Șumuleu Mare se văd clar urmele unei întărituri vechi, pe care Losteiner o denumeste Sóvár (Cetatea de sare)”¹⁴.

Orbán Balázs a vizitat, în secolul XIX, cetatea, pe care a descris-o în lucrarea sa „A Székelyföld leirása”¹⁵. El amintește de „ruinele sau mai de-

grabă urmele unei cetăți de mari dimensiuni” pe piscul cel mai înalt al muntelui Șumuleu Mare.

O descriere mai exactă și mai amănunțită o dă Ferenczi Sándor în lucrarea sa despre cetățile antice din Ciuc¹⁶, iar mai târziu, cetatea este amintită și de către Roska Márton¹⁷.

În urma cercetării noastre, pe piscul Șumuleu Mare (cota 1032) am găsit o cetate formată dintr-un platou amenajat (A), – pe care a fost așezat cu câțiva ani în urmă un turn de observare pentru turiști (1) – valuri, șanțuri și terase, care se află pe panta muntelui. Valul înconjoară muntele pe partea sudică și estică, continuându-se mai departe cu o terasă (2), care se întrerupe pe panta nordică, reapărând pe panta vestică (3). Partea de nord-vest – din cauza terenului abrupt - nu a fost fortificată. În unele locuri, valul a fost fortificat prin șanțuri și cu un val secundar (4, 5)(Pl. III).

Până în momentul de față, datarea precisă a cetății a fost imposibilă din cauza lipsei oricărei săpături arheologice. Totuși, bazându-ne pe două fragmente de ceramică preistorice, făcute cu mâna, cu impurități în pastă, dintre care una de culoare neagră, arsă bine, cu ornamente incizate formând trei șiruri de puncte mici, cât și a valurilor, al terasărilor și a lipsei zidului cu mortar, credem că ea datează din epoca bronzului sau/și din epoca dacică. Este imposibil ca, de pildă, dacii care au construit majoritatea cetăților și așezărilor fortificate din depresiunea Ciucului, să nu fi exploatat această înălțime (1032 m), de unde puteau să țină sub control aproape toată Depresiunea Ciucului, fiind în contact vizual cu cetățile de la Jigodin I-III, Racu-Cetatea Bogát, Lelicieni, Păuleni, Ciceu și Tușnad. Trebuie să remarcăm și faptul că cetatea Sóvár este a doua cetate ca mărime din Depresiunea Ciucului, după cetatea hallstatiană și dacică de la Tușnad -Piscul Cetății. Este de remarcat și existența unei așezări deschise de mari dimensiuni chiar în imediata apropiere a muntelui Șumuleu¹⁸.

7) Sântimbru (comuna Sâncrăieni)

„Conacul Henter”¹⁹

Așezarea de aici aparține următoarelor epoci: dacică, sec. IV. și medievală. Aici prezentăm ceramica din sec. IV d.Chr. și cea medievală (sec. XIV-XVI)(Pl. I/1-5, 8, 9; V/1-7, 9, 10)

8) Cozmeni (comuna Sânmartin)

„Piscul Nyerges”

Cetatea de la „Piscul Nyerges”²⁰ se află între localitățile Cozmeni și Casinu Nou, cota 878,

pe partea stângă a DN 11B, la cca. 50 de m de monumentul revoluționarilor de la 1848-1849, ridicat în memoria celor căzuți aici sub comanda maiorului Tuzson János la 1 august 1849²¹. Acest loc a fost semnalat în literatura de specialitate încă din secolul trecut de către Orbán Balázs²². Ferenczi Sándor a găsit cetatea descrisă de Orbán Balázs, dar consideră că această informație este greșită, fiind vorba de „un șanț și un val de pământ de formă patrulateră”, făcute în epoca modernă²³. Roska

amintește pe Nyergestető existența unei „cetăți păgâne”²⁴.

Cetatea este de dimensiuni mici (cca. 15 x 15 m), de formă patrulateră. Valul are înălțimea de 1 m, lățimea de cca. 3 m, cu un șanț nu prea adânc în față. În interiorul valului există un cimitir (simbolic ?) dedicat memoriei soldaților secui căzuți în luptele cu trupele țariste. Nu s-a găsit material arheologic și nici în acest loc nu au fost executate săpături arheologice sistematice.

Note

1. Și pe această cale ne exprimăm mulțumirile noastre dl. dr. Székely Zsolt, pentru ajutorul acordat la elaborarea acestui material.
2. E. IAROSLEVSCHI, *Tehnica la daci*, Cluj-Napoca, 1997, p. 51.
3. Vezi în Rep.Ar.h.Hr., pag. 173-177 cu bibl.
4. Vezi în Rep.Ar.h.Hr., pag. 194 cu bibl.
5. Vezi în Rep.Ar.h.Hr., pag. 150 cu bibl.
6. Vezi în Rep.Ar.h.Hr., pag. 150 cu bibl.
7. ORBÁN BALÁZS, *A Székelyföld leírása, vol. II*, Budapesta, 1869, pag. 21-22.
8. KÖNYÓKI J.-NAGY G., *Középkori várak*, pag. 282.
9. MARTIAN I., *Repertoriu pentru Ardeal*, pag. 24, 41.
10. VITÓS M., *Csikmegyei füzetek*, pag. 162-164.
11. ROSKA M., *Repertoriu*, pag. 299, nr. 39.
12. FERENCZI AL., *ACMIT, IV, 1932-1938*, pag. 297-302.
13. VÁMSZER G., *Csiki kalauz*, pag. 71.
14. BENKO K., *Csik, Gyergyó és Kászton múltja és jelene*, Cluj, 1853, partea II., pag. 2.
15. ORBÁN BALÁZS, *A Székelyföld ...*, vol. II, pag. 22.
16. FERENCZI ALEXANDRU, *Cetăți antice în județul Ciuc*, în *ACMIT*, 1932-1938, IV, Cluj, pag. 297-302.
17. ROSKA MÁRTON, *Erdély régészeti repertórium, vol. I.*, Cluj, 1942.
18. JANOVITS ISTVÁN ZSOLT, *Noi periegheze....* În: *Angustia, IV*, pag. 123-124; *Rep.Ar.h.Hr.*, pag. 150.
19. Vezi în *Rep.Ar.h.Hr.*, pag. 198 cu bibl.
20. Vezi în *Rep.Ar.h.Hr.*, pag. 201-202 cu bibl.
21. KELEMEN SÁNDOR, *Csikkozmas. A nyerges-tetői honvéd emlékmű*, în *Csiki muemlékek*, 6, 2001.
22. ORBAN B., *A Székelyföld ...*, vol. II, pag. 49.
23. AL. FERENCZI, *Cetăți antice ...*, in: *ACMIT*, vol. IV, 1932-1938, pag. 307-308.
24. ROSKA M., în *Erd. Rég....*, pag. 60; T. I. MUSCĂ: *Repertoriul descoperirilor...* În: *Cumidava, XII/1*, Brașov, 1979-80, pag. 13.

Abstract

Archaeological research in the south-eastern Transylvania, between 1997 and 2001

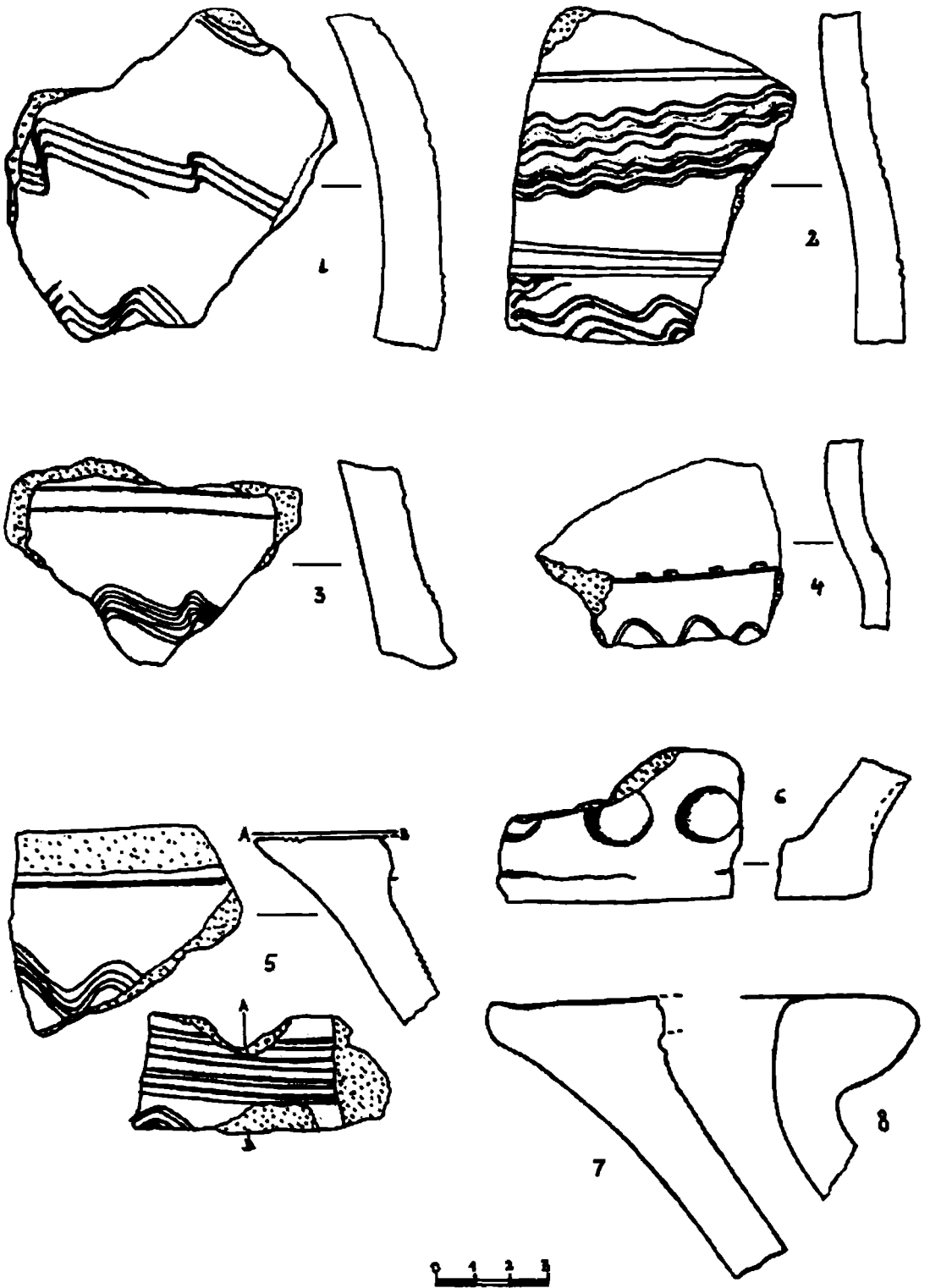
The author surveys the archaeological discoveries on the territories from Harghita and Covasna counties.

Many new settlements were discovered and localized on the spot, and many ceramical materials were gathered from the settlements previously discovered.

Part of these settlements were discovered during the systematic research of the Eastern Carpathians Museum, namely those from Bodoc, Olteni, Coșeni, Șoimeni etc. The author also publishes some of the materials from the field research from the previous years in the Ciuc area (1997-1999).

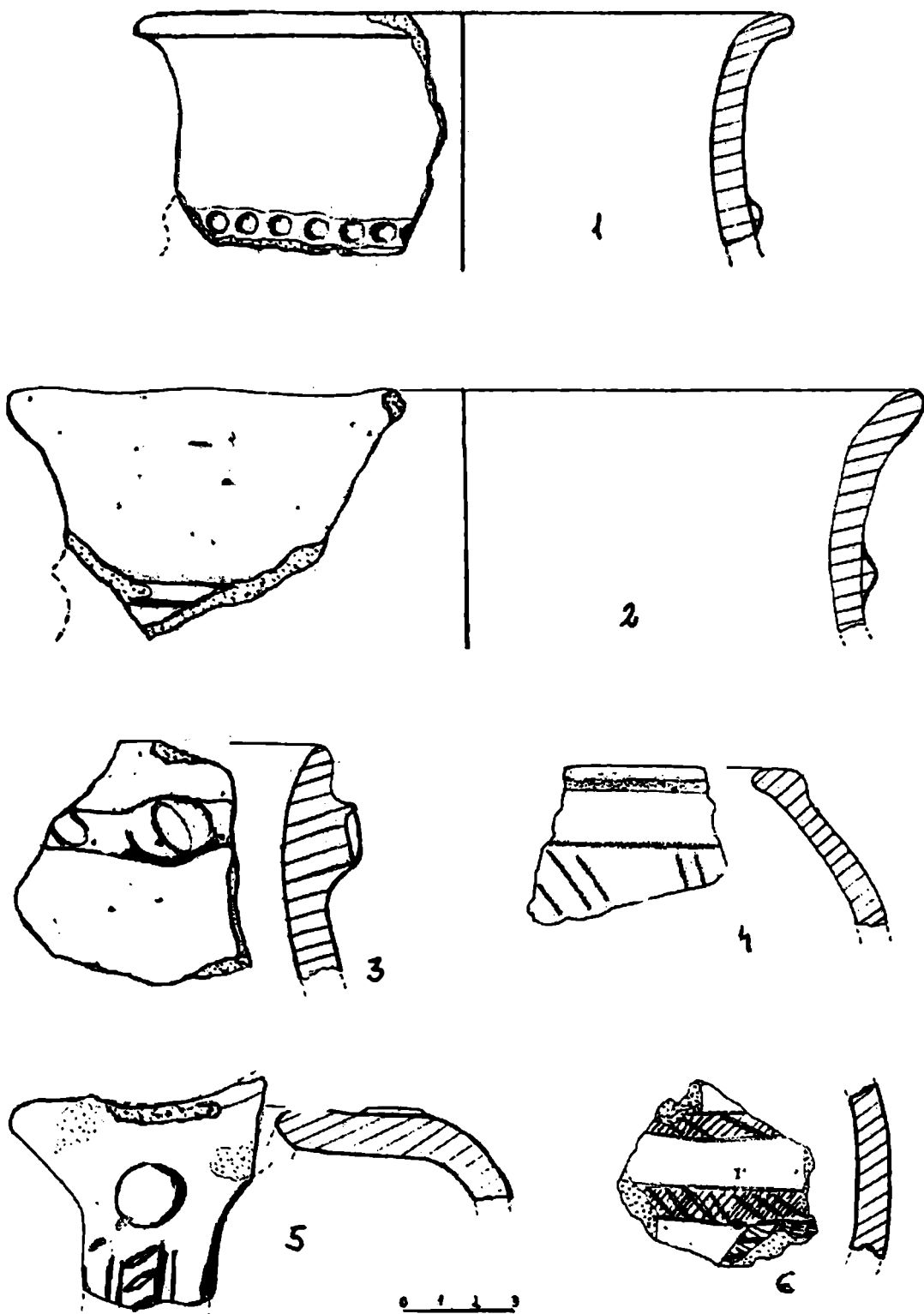
Translated by Liliana Lazea

Janovits István Zsolt

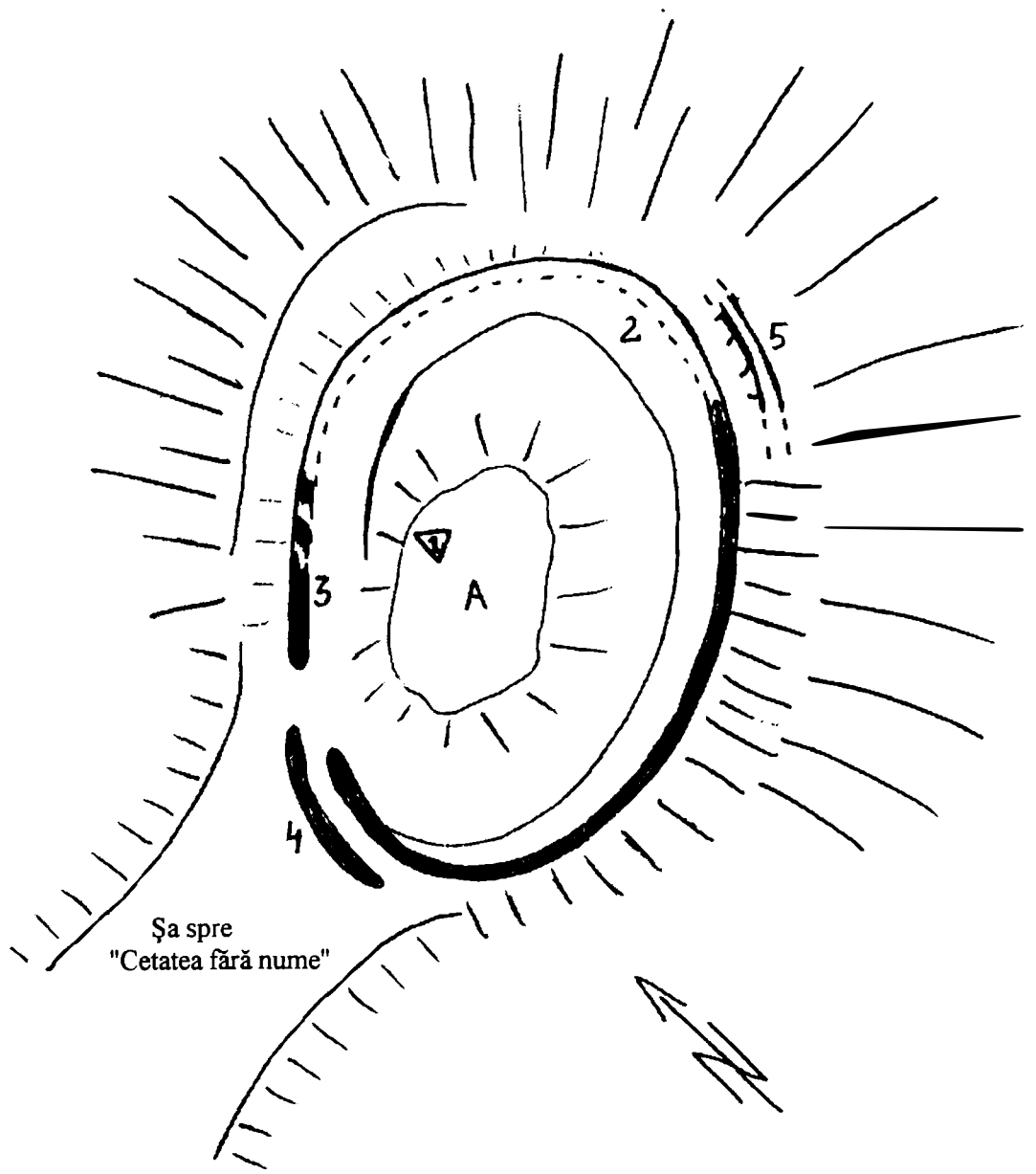
Plansa / Plate 1

Ceramică din sec. IV d.Chr. de la Sântimbru-"Conacul Henter" (1-5,7,8); Sumuleu-"Fodor-keri" (6).
 Pottery from the IVth century AD, from Sântimbru-"Conacul Henter" (1-5,7-8) and Sumuleu-"Fodor ker" (6).

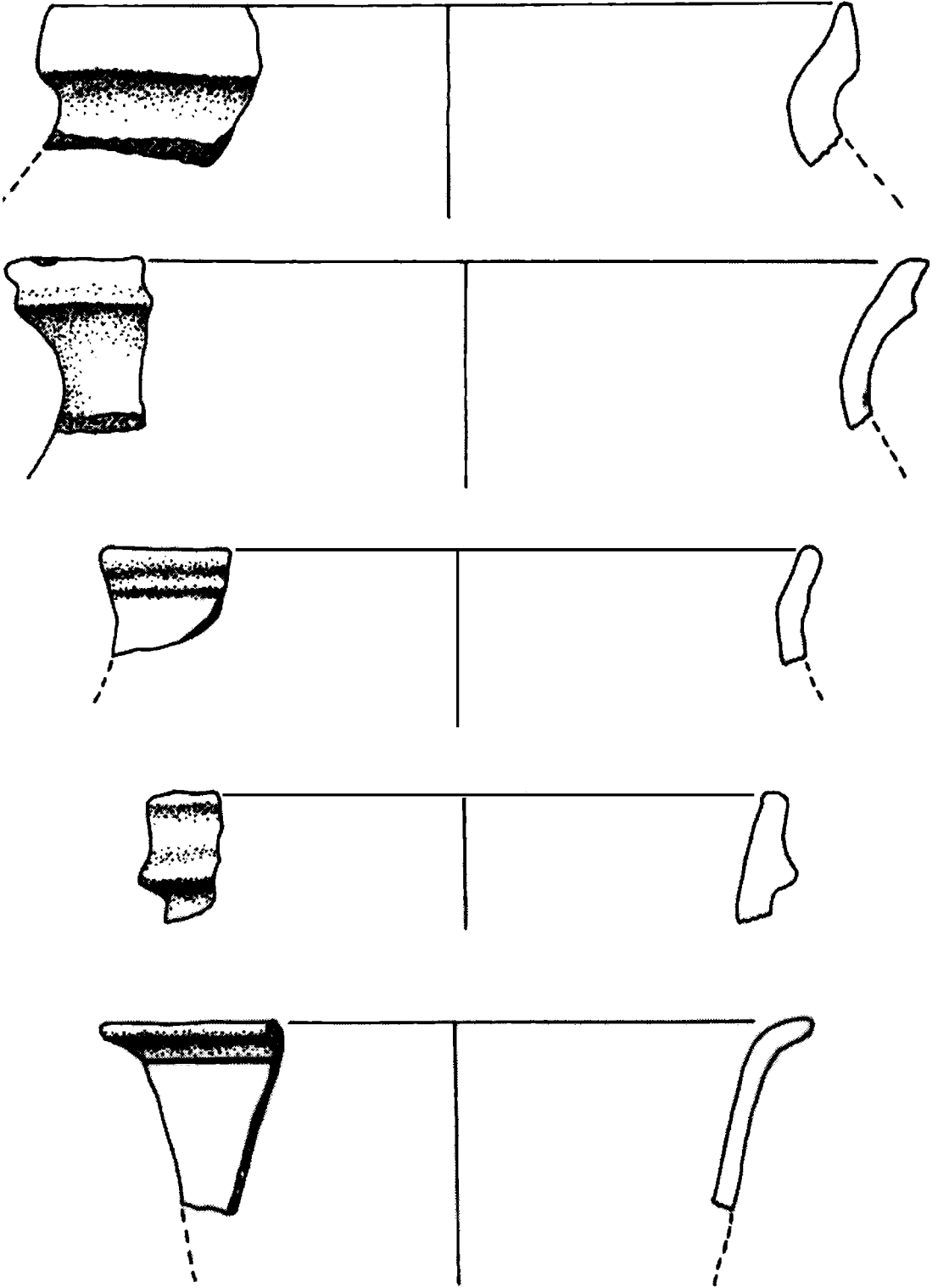
Plansa / Plate 2

Ţeramică din epoca bronzului și dacică, de la Șoimeni-"Valea Remetea".
Pottery from the Bronze and Dacian Age, from Șoimeni-"Valea Remetea".

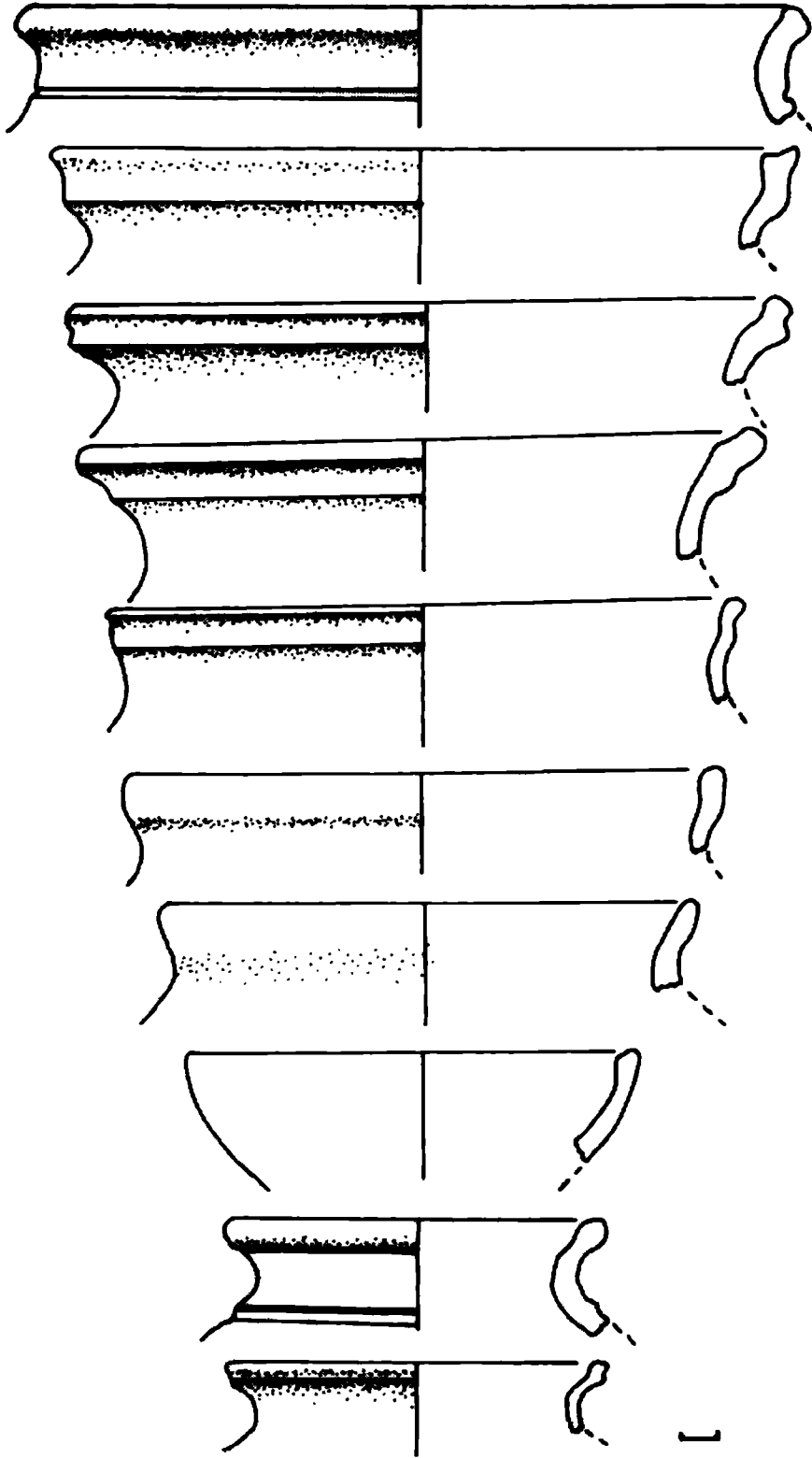
Planșa / Plate 3

"Cetatea de sare" de la Șumuleu-Ciuc.
"The Salt fortress" from Șumuleu-Ciuc.

Planșa / Plate 4

Ceramică medievală (sec. XIV-XVI) de la Șumuleu-Șărmășag.
Medieval pottery (XIVth-XVIth centuries) from Șumuleu-Șărmășag.

Plansa / *Plate 5*

Ceramică medievală (sec. XIV-XVI) de la Sumuleu-*"Fodor-kert"* (8) și Sântimbru-*"Conacul Henter"* (1-7,9-10).
Medieval pottery (XIVth XVIth centuries) from Sumuleu-"Fodor-kert"* (8) and Sântimbru-*"Conacul Henter"* (1-7,9-10).*